

NEMIS TILIDA ILOVA KONSTRUKSIYASI ELEMENTLARINING MATN DOIRASIDA IFODALANISHI

Napasova Zebuniso Baxtiyor qizi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada nemis tilida ilova aloqalarining semantik omillari asosida aniqlanishi, ilova hodisasida V.M.Milk va N.A.Kobrina qarashlari, ilova konstruksiyalarda teng va ergashtiruvchi bog'lovchilar, akkuzativ kelishigini talab qiluvchi predloglar hamda Durch, Gegen, va Für predloglari haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *ilova konstruksiyalar, ilova aloqalari, ilova hodisasi, iloval elementlar, Durch, Gegen, Für.*

APPENDIX EVENT IN GERMAN LANGUAGES

Napasova Zebuniso Baxtiyor qizi

Abstract: *This article discusses the definition of application relations in German on the basis of semantic factors, the views of VM Milk and N.A. Kobrina on the application phenomenon, equal and follower conjunctions in application constructions, prepositions requiring accusative conjugation, and prepositions Durch, Gegen, and Für..*

Keywords: *application constructions, application connections, application event, application elements, Durch, Gegen, Für.*

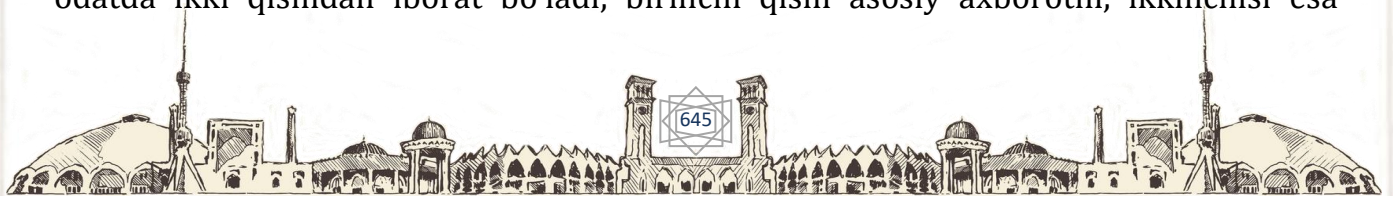
Nemis tilida ilova aloqalarining semantik omillari asosida aniqlanishi iloval element va asosiy ifoda o'rtasidagi ma'no va struktura jihatdan mustaqillikka borib taqaladi. Asosiy ifodaning birinchi qismidan iloval elementlarning mazmunan ajratilishi har qanday ilova konstruksiyada ularning postpozitsiyada (keyingi o'rinda) kelishi uchun zamin yaratadi. Mantiqan va ohangiga ko'ra ajratib ko'rsatilishi tufayli iloval element katta sintaktik salohiyatga va stilistik ta'sirchanlikka ega bo'ladi. Ilova hodisasi sintaktik aloqaning faqat o'ziga xos turi sifatida qaralmaydi, balki gipotaksis va parataksis o'rtasidagi farqni neytrallashtirish shakli sifatida ham namoyon bo'ladi. Masalan, V.M.Milk ta'kidlashicha, for, tough kabi bog'lovchilarda bog'lanish va ergashish o'rtasidagi appozitsiya neytrallasadi, ular murakkab sintaktik butunlik doirasiga mustaqil gaplarni kiritish imkoniyatiga ega. Teng bog'lovchilar ergashtiruvchi bog'lovchilar rolini bajarib kelish hollari ham kuzatiladi.

N.A.Kobrinaning ko'rsatib o'tishicha, teng bog'lovchilar o'rniga ergashtiruvchi bog'lovchilar through, whereas, because, so that kabilar kelishi mumkin. Aksincha, ergashtiruvchi bog'lovchilar o'rniga damit, denn singari teng bog'lovchilar qo'llanilishi mumkin. Ilova konstruksiyalarda teng va ergashtiruvchi bog'lovchilar ma'nolarini anglab yetishga turli tillar materiallari asosida ilova konstruksiyalarni tadqiq qilgan ko'plab tilshunoslar o'z e'tiborlarini qaratganlar: rus tilidagi, mano, da bog'lovchilari

(L.M.Loseva), fransuz tilida *meis, et, or, ou, car, porceque*, si bog'lovchilari (I.A.Boevets va I.A.Vintman), ingliz tilida *and, but, if, whele* bog'lovchilari (G.M.Timoshenkova), nemis tilida *und, aber* bog'lovchilari (M.Ya.Vays). Aytish lozimki, ko'p hollarda to'ldiruvchi vazifasidagi ilovali element nisbatan ko'proq uchrasada ma'lum bog'lovchilar bilan birga kelishini ko'rish mumkin. Natijada o'zining ko'rinishlari va hususiyatlari bilan aytilayotgan fikr ilovali elementdan boshqacharoq ega orqali ifodalanadigan ilovali elementning alohida struktural ko'rinishini hosil qiladi. Masalan: *Es war schon nachts und sie hatten etwas mehr getrunken als sonst. Auch auf den unvermuthen Sieg des Sportklubs Chemie. Auf unsere Freundschaft. Und später auf den Schornstein. Und dich.* Ushbu misol tahlili shuni ko'rsatadiki, ilovali elementda qo'llangan und bog'lovchisi, auf predlogi asosiy ifoda va ilovali element o'rtasidagi sintaktik a'loqaning yanada mustahkamroq bo'lishi uchun xizmat qiladi. Gapning bosh va ikkinchi darajali bo'laklari haqida misolda berilgan tahlildan kelib chiqib, nemis tilida ilova element sifatida qo'llanilishini misol yordamida ko'rib chiqdik va bu yerda ba'zi struktural ko'rinishdagi gap bo'laklarining har biri alohida ilovali element sifatida bo'ladi hamda ilovali konstruksiya tarkibida o'ziga hos vazifalarni bajarib keladi. Bundan tashqari, nemis tilida akkuzativ kelishigini talab qiluvchi predloglar yordamida ifodalanib kelgan ilovali elementlar o'zlariga xos bo'lgan ba'zi bir xususiyatlari bilan ilovali elementlarning ayrim funksiyalarini o'zlarida qisman takrorlasa-da, biroq o'zlariga xos bo'lgan funktsiyalarga ham egadirlar. O'zlariga xos bo'lgan ana shunday xususiyatlari bilan bu toifaga taalluqli ilovali elementlarning ichida alohida olingan strukturaviy guruhlanishni tashkil etadi va ana shu struktura doirasida har xil funksiyalarni bajarib keladi. Durch predlogi bilan ifodalangan ilovali element yakka va kengaytirilgan holda kelishlari mumkin. Ilovali elementlarning strukturaviy kengayishi, ularning ma'no tomonidan kengayishiga olib keladi. Ma'noning kengayishi esa ular nozikliklarining xilma xil bo'lishiga olib keladi. Gegen predlogi bilan ifodalanib kelgan ilovali elementlar, durch predlogi bilan ifodalanib kelgan ilovali elementlarga o'xshash yozma matnlarda uncha keng yoyilish darajasiga ega bulmasa-da, biroq shu toifaga moyil bo'lgan ilovali elementlarning strukturaviy guruhlarni tashkil etishda ishtirok etadi. Für predlogi bilan ifodalanib keluvchi ilovali elementlar o'zlariga xos bo'lgan barcha xususiyatlari bilan xuddi shunday strukturaviy shaklga ega bo'lgan ilovali elementlarning xususiyatlarini to'ldiribgina qolmaydi, balki ularni yangi tomondan boyitadi. Ilovali elementlarning tarkibida sodir bo'laetgan ayrim komponentlarning variativligi holati, shu ilovali elementlarning ta'sirchanlik, ekspressivlik xususiyatlarini kuchaytiradi, ularga nisbatan kitobxonning diqqat e'tiborini yanada oshiradi. Xulosa sifatida shuni aytish mumkinki, ilova konstruksiyalari o'ziga xos sintaksik hodisa bo'lib, ular qo'shimcha sifatida paydo bo'lgan ifoda funksiyasini bajarib keladi, ular strukturasiga ko'ra ilovali element deb ataladi. Ana shu ilovali element asosiy ifoda (asosiy gap) ma'nosini aniqlashtirib, rivojlantirib keladi, ma'lum darajada izohlab beradi. Bunday sintaktik strukturalar odatda ikki qismdan iborat bo'ladi, birinchi qism asosiy axborotni, ikkinchisi esa

qo'shimcha xabarni ifodalab keladi. Ular nutqda birliklarning funksional qo'llanilishi birlashtiradi, ularning yordamida so'zlovchining ongida va uning nutqida asosiy ifodadan keyin, asosiy fikr bildirilgandan so'ng yuzaga keladigan qo'shimcha ma'no beradigan ifoda keltiriladi.

REFERENCES:

15. Раҳимов М.Р. Немис тилида илова конструкциялари ҳақида. Таржима, ахборот, мулоқот – сиёсий ва ижтимоий кўприк. Халқаро илмий амал. анжум. материаллари. Самарканд 2019.
16. Сидорова Е.Г. Место присоединительных предикативных конструкций в синтаксической системе современного русского языка / Е.Г.Сидорова // Вопросы филологии. Спецвыпуск: VI Междунар. науч. конф. —Язык культура, общество||. 17. – М., 2011.
18. Юнусов Б.Ю. ЮнусоваТ.К. Гелиоконвективная сушка сельхозпродуктов.
19. Современные проблемы энергетики Межд. Конфер-я , Ташкент 2011.

